

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

36. An miles subditos possit militare in bello iniusto? Et an teneatur subditus inquirere iustitiam belli, dum est dubia negativè? Et an subditus indoctus, qui non possit discernere, quando sit causa ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76429](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76429)

RESOL XXXV.

An gregarij Milites iniuste innadentes, & depraedantes aliquam Urbem, teneantur in solidum restituere in integrum, vel an solum ad specialia nocumenta, quae quilibet intulit?

Et an vero auctores belli, nempe Principes & Consiliarij teneantur integre restituere, & quilibet eorum alio omnimente, & similiter speciales Duces, & Tribuni?

Quaritur etiam, quid facere debeant Milites, qui ignoranter pugnaverunt in causa belli iniusti si subditi sunt, & quid si subditi non sunt? Ex p. 6. tr. 4. Ref. 3. 1.

Magna est haec difficultas. Vtrum omnes, qui ad bellum iniustum concurrunt, teneantur in solidum ad restitutionem nocumentorum omnium, quae illata sunt: an solum ad specialia nocumenta, quae quisque intulit? Respondetur dubitari non posse, Auctores belli, nempe Principem & Consiliarios teneri integre restituere, & quemlibet illorum altero omnimente. Sic etiam speciales Duces, ac Tribuni, quoad ea damna, quae sui milites eis iurbantibus inferunt. Praeterea, quando in decursu belli plures sociantur, & se adiuvant, ut aliquam praedam capiant, vel aliquod damnum inferant: certum est, quemlibet teneri in solidum, quia quilibet est quasi causa totalis. Sed probabilius est, singulos milites, qui ad bellum concurrunt, etiam si simul cum aliis in conflictibus pugnent, non esse obnoxios restitutioni omnium; sed eorum tantum, quae ipsi auferunt, vel inferunt; quoniam iste concursus non est sufficiens, ut singuli censentur causa omnium, quae in bello fiunt. Et ita docet ex Sylvestro, Gabriele, & Navarra Petrus Lorca in 2. d. Thoma, sect. 3. disp. 5. 3. n. 5.

2. Sed contrariam sententiam tenet Caietanus in 2. 2. quaest. 6. 2. art. 7. & alij: quia ex dictis Militibus vnus sine alio non auderet, verbi gratia, urbem inuadere, nec posset inferre damnum; atque ita in tali casu quilibet inuadit alterum, & facit alterum fortio-rem; & sic quilibet videtur de omni damno teneri.

Verum ego sententiam Petri Lorcae probabilem esse puto, quam etiam tuetur Nauarrus in Manuali cap. 17. num. 21. & Paludanus in 4. distinctione 15. quaest. 2. articulo 5. cum aliis, quos ego ipse citavi, in 3. parti. tract. 5. resol. 86.

3. Non desinam tamen hic adnotare nouissime Ioannem Vigers de iust. & iure tract. 3. cap. 2. dub. 5. nu. 40. has pugnantis sententias feedere distinctionis conciliare: sic enim asserit. Ceterum videntur mihi istae sententiae posse conciliari, & amba bene explicata habere veritatem: quod fieri poterit hoc modo, dicendo scilicet, quod Auctores sententiae posterioris loquantur in casu, quo Milites tantum iussu Superioris inuadunt urbem aut Castrum, ipsis inter se non communicantibus de inuadendo & spoliando urbem; sed iam loco superato & obtento incipiant pro sua particulari voluntate praedis agere absque omni respectu vnus ad alterum; neque enim solet tunc vnus ab altero in praeda capienda dependere, aut iuari: & tunc videtur verum, quod non singuli teneantur in solidum de tota praeda, quodque isti sic intellexerint suam doctrinam, satis ex adiunctis percipitur. Prioris vero sententiae Auctores dicantur loqui in casu, quando omnes communi consilio, aut motu exhortatione, & veluti vna manu inuadunt locum, aut domum ad depraedandum: proxi saepe contingit, quod aliqua

pars exercitus tali motu diripiat minora oppidula, aut aliqua loca minus firma, vel etiam exercitus se se ad praedam animans, & sine iussu superioris oppugnans civitatem & diripiens: & in eiusmodi casu veritatem obtinet, sicuti omnino apparet quod singuli in solidum teneantur de toto damno quem sentum etiam satis praese ferunt verba horum Doctorum. Huevque Vvigeri.

4. Sed hic obiter quaerendum est magis generaliter: quid debeant facere milites, qui ignoranter pugnantur in causa belli iniusti? Respondendum est: quoadiu ignorat iniustitiam causae, nihil debere facere, si probabilis sit eorum ignorantia, seu quae adhibita morali diligentia vinci non poterit; praesertim si sint sequuti Principem, cuius sunt subditi. Itaque non teneantur restituere ea, quae ex hostium spoliis consumperunt bona fide, neque refarcire damna quae intulerunt. Vbi autem sciuerunt bellum esse iniustum, debent ab eo desistere, ac restituere ea, quae ex hostium spoliis apud se adhuc habent, cave in quibus facti sunt locupletiores. Qui autem subditi non sunt dubitantes de belli iniustitia, si postea constat bellum iustum esse, ad nullam restitutionem teneantur; cum nec Princeps, quem inuerunt, ad illam tunc teneatur. Sin constet de iniustitia, vel de ea dubitetur, idem teneantur restituere. Et ita docet Reginaldus, tom. 2. lib. 21. cap. 8. n. 104.

RESOL XXXVI.

An Miles subditus possit militare in bello iniusto?

Et an teneatur subditus inquirere iustitiam belli, dum est dubia negatiue?

Et an subditus indoctus qui non potest discernere, quando sit causa iusta aut dubia, teneatur semper obedire Superiori precipienti?

Et quid est dicendum, si amicus, a quo Rex petit auxilium dubitet de iustitia belli, possitne illum iuuare? Ex parte 9. tractatu 8. & Mlic. 3. Ref. 64. alias 63.

Affirmatiue respondet nouissime Emanuel Themudo in Decisionibus Olyssiponensibus, part. 1. Decis. 93. num. 10. asserit enim quod licet bellum, quoad caput, & Reges indicentes, ex iniusta causa sit illicitum; tamen quoad subditos dicitur licitum, quia necessitas facit de illicito licitum, Baldus consil. 358. licet Laurunculus numero 2. vers. super. 2. lib. 2. quem refert & sequitur Cardinalis Tuleus verb. Bellum, concl. 35. n. 5.

2. Amicissimus, & doctus Caramuel putat hunc casum esse impossibilem, sic enim ait, in Theolog. mor. lib. 3. q. 2. num. 1412. An miles, certo sciens causam belli esse iniustam, possit militare? Respondeo casum esse impossibilem. Bella enim arcano consilio & sine geruntur, nec causa cognoscitur a milite gregario. Supponendum est enim multa arcana militibus celari, pauca exponi. Ovvenus nomine Scholastici.

Scire tuum nihil est nisi scire tuum sciat alter,

ait, & nomine Politici subsumit;

Si sciat hoc alter, scire tuum nihil est.

Saepe enim expedit rem ipsam fieri, causas & motiva ignorari. Si dubites, legas libros Politicos, Francisco Guicciardino Hypomnensis I. Princeps legati sui opera alium circumuenturus, primo omnium Legatum ipsum decipiat, oportet. Ergo cum in rerum politicarum mysteriis sit recondita veritas, & color solus extrinsecus oculis proponatur, impossibile est alium praeter Principem (aut forte etiam intimos Consiliarios ipsius, sed & hi solent decipi) cognosce-

Sup. contentis in hoc §. infra in Ref. No § penult. & in Ref. 38. §. Sed hic.

re certò veram armorum causam.

3. Dices etiam illam posse euidenter inferri; nam Principes manifestationes suas curant edi, nè iniqui à populo credantur: ergo si causæ, quæ publicantur, tales sunt, vt bellum euidenter iniustum credendum sit, necessario tenendum omittas esse debiliores; quia alias imprudenter omittas; deberent enim poni, vt clarior esset causæ iustificatio.

4. Sed nego manifestationes edi, nè Principes iniqui credantur; id enim non semper omnes curant; nam eduntur, vt potentius Aduersarios impugnent. Si Græci haberent contra Albanos iustas bellandi causas secretas tamen, & nihilominus sibi ab aliorum fortitudine, & numerositate timerent: possent illis declarare bellum quòd Tarquinij filium à Romanis profugum amice receperint. Sanè hæc causa non esset iustificans, vt bellum diceretur iustum, & tamen alias esse iustum supponitur, & hunc colorem quaesitum, vt prouocarent Romani Albanos inuadere, & Græcos Romanam authoritatem propugnantes iuare. Hucusque Caramuel.

5. Sed ego inuenio Doctores communiter supponere bellum Principis posse constare esse iniustum, vt patet penès Patrem Franciscum Lugo de *Princip. Theol. mor. par. 1. cap. 3. quest. 12. num. 89.* & ideo reicienda est prorsus opinio Themudi, quam superius posui; quia bellum iniustum est de se illicitum: ergo necessitas non potest illud de illicito licitum facere; & contrarium asserere, est error manifestus, & dignus graui censura. Dico igitur, quòd si miles subditus sit, quoties ipsi non constat de iniustitia belli, potest obedire quia tunc præsumere debet bellum esse iustum. Sic decidit Augustinus in *cap. quid culpatur. 23. quest. 1.* & docent Valentia, *tom. 3. disput. 3. quest. 16. punct. 2.* Valquez *ni. 1. 2. disp. 66. cap. vlt. Molina tom. 1. tract. 2. disput. 113. col. 3. Nauarr. lib. 2. de Rest. cap. 3. part. 2. dub. 12. num. 260.* Thomas Sanchez *lib. 9. decal. cap. 3. num. 15. Salas. tractat. 8. sect. 26. num. 266. Villalobos tom. 1. tractat. 1. disput. 18. Suarez de Charitate disput. 13. sect. 6. n. 8.* Nec tenetur * subditus inquirere iustitiam belli, dum est dubia negatiue, quia scilicet nulla specialis ratio suadet iniustitiam illius. Quare tunc potest, imò tenetur, si iubeatur, pro suo principe militare. Si vero subditus habeat dubium positium, & probabilem putat vtriusque partis opinionem, poterit, quam maluerit, amplecti. Si tamen rationes, ita suadent iniustitiam, vt non appareat contraria pars probabilis, tenetur amplius disquirere veritatem, ne periculum subeat iniuste pugnandi. Sic Suarez *supra*; & Castro Palaus *tom. 1. tract. disp. 2. punct. 8. num. 2.*

* Sup. hoc infra in Ref. 37. ad mediũ & in Ref. 39. §. 1. ad medium, & in Ref. 40. §. Secunda, & in Ref. 41.

* Sup. hoc in Resolutionibus not. prax. terice.

6. Sed non deseram hie apponere sententiam Patris Arriaga *tom. 1. in part. 2. disp. 25. sect. 5. n. 56.* vbi ita asserit: * Vtrum subditus indoctus, qui non potest discernere, quando sit causa iusta, aut dubia, teneatur semper obedire superiori præcipienti? v. g. Rex vocat milites ad bellum, miles dubitat, vtum sit bellum iustum, an possit, & teneatur obedire Regi? Suppono, quòd si ille dubitat non solum de belli iustitia, sed etiam an sibi liceat ire ad illud bellum; certum sit non posse ire, nisi deposito eo dubio; quia operari cum conscientia dubia circa ipsam actionem hic & nunc, peccatum est: est ergo difficultas vtum ille possit sic discurrere; Rex debet dignoscere causas iustas belli, & ipse est bonæ conscientie; suppono ergo illum benefacere, ideoque & mihi licere illum sequi? Respondeo primò, Si dubium de iustitia belli sit purè negatiuum, quia neque pro illo, neque contra illud vllam habet subditus rationem, omnino teneri; nam possessio stat pro Rege: non enim debet sine vllò planè fundamento de eo præsumi delictum, quale esset iniustum bellum in-

dicere. Si verò dubium sit positium ob aliquas rationes, v. g. quia scit subditus sæpe cum Rege iniusta bella mouisse, vel quia videt fieri contra Catholicos in fauorem hæreticorum, vel ob alias rationes, quas ipse non scit soluere, quæque ipsum tenent perplexum; putarem omnino tunc temporis non posse ex sola præsumptione, quòd alter sit Superius, iudicare sibi licitum esse illud bellum; est enim subdito ipsi iam Rex suspectus, debet ergo in tali casu alicui homini docto iustum dubium proponere, & consilium ab eo petere? quod si ipsi dicatur: Hæc quidem ratio habet aliquam difficultatem; Rex tamen ob alias causas iustiores, & præponderantes, quæ non debent manifestari aliis, potest licite inferre, &c. tunc poterit sine scrupulo ad bellum illud ire. Hæc Arriaga.

7. Vtùm obiter in gratiam Curiosorum ponam hic alterum dubium. Quid dicendum si amicus à quo Rex petit auxilium, dobitet de iustitia belli? Ad hoc dubium respondet supra Pater Arriaga; & quia Codex non ita facile inuenitur, accipie eius verba. Difficultas est, vtum si Rex ab amico aliquo petat auxilium pro bello, & dubia sit amico iustitia belli; possit iste per extrinsecam principia de bonitate Regis præferre illum habere iustas causas, eumque iuare? Syluester. *verb. Bellum. 1. quest. 9.* assignat discrimen inter subditos, & amicos, de illis asserit, de his negat. Difficultas id Patris Valquez *suprà, numer. 53.* ait enim; sicut amicus non potest ire ad bellum dubium, nisi per extrinsecam principia deponat dubium; ita nec subditus: & licet subditus non tenetur Rex manifestare causas belli, ita nec amicus sæpe potest: ergo eadem est ratio de amicos, quæ de subditis. Mihi tamen probabiliter videtur ea sententia Syluestri, nam cum subditus sit in certa obligatione obediendi Domino, & Dominus in possessione iuris ad mandandum; non potest eximi ab ea obligatione obediendi, & licet Rex Regem per solum dubium circa iustitiam belli, & amicus, qui ex nulla obligatione obediendi, aut iuuandi, neque ex vlla præsumptione iuris, sed omnino liberè & spontaneè conuenit, maiorem debet habere de belli iustitia rationem. Quò enim quis in dubium aliquod cum minori obligatione inuadit, minus operatur prudenter. Fateor ergo non esse necessarium, vt in particulari causis belli Rex manifestet, etiam amicis: si amicus habeat tam efficacem rationem in contrarium ad iudicandum bellum esse iniustum, vt non possit dubio satisfacere; & in communi solum audiat esse alias æquæ fortes causas in contrarium; cum enim eas, quæ contra bellum iustum ipse agnoscat, & alias ex sola ea iustificatione non ita apprehendat; ac denique etià quòdo iniuste pugnatur, soleat dici sepe esse iustas causas pro eo bello, vt poterit excusari, si tunc annuat vocanti, nisi per se omnibus rationibus deprehendat se nullas habere probabilis rationes contra æquitatè belli, sed purum negatiuum dubium, quòd scilicet non sciat, quæ sint pro bello, tunc enim libenter admitterem cum Patre Valquez illum posse annuere vocanti, cogitando sic, mihi in contrarium nihil occurrit, & aliunde Regem suppono esse bonæ conscientie; ergo potero illum iuare.

8. Ad do pro maiori huius rei intelligentia, etiam si absolute bona personæ conscientia, magna sit præceptio ad iustificandas illius actiones, in Regibus tamen magnum esse sæpe in his rebus errorem: contemnit enim eos habere iuxta se ministros, qui propter propriam vtilitatem, vel ex malitia, vel quia ab aliquibus subornati sunt, vel quia ex bello sperant maiorem lucrum, vel ob alias causas, ita dimittunt rationes in contrarium Regibus proponunt; proprias verò ita fortiter, vt Rex putet inuincibiliter se habere nullam causam.

causam, vbi re ipsa iniquissima est; & quia nihil ad Regem immediate peruenire potest, sed omnia per eos mittuntur; & sicut rerum colores per vitra varij coloris immutantur, vt quæ alba sunt, apparent viridia; & viridia rubra, ita, &c. inde fit vt non possit quis, quantumvis de bona conscientia Regis ei conset, facere inde præsumptionem de belli iustitia. Vnde amici, ad quos liberius perueniunt rationes, in vtramque partem, quando habent potentes rationes contra iustitiam belli, & nunquam audiunt alias sufficienter compensantes; meritò possunt, & debent timere, ne ibi fraus lateat, & Rex decipiatur; ideoque non sufficienter exculabuntur, si leuiter credant: neque iuuabuntur ob bonam Regis famam, nisi etiam ipsius ministri, & à prudentias, & à timore Dei reddantur in hoc puncto, & in alijs omni suspitione maiores: tunc enim facilius, credi potest, eos habere iustas causas, etiam si eas non vulgenter passim. Et hæc omnia docet Arriaga loco citato cui Ego etiam adhæreo: & vti nam hodie ab aliquibus considerentur.

RESOL. XXXVII.

An Milites non Subditi alicuius Principis teneantur inquirere iustitiam belli quia Milites subditi ad hoc non teneantur? Ex punct. 4. tract. 4. & Misc. Ref. 32.

Milites subditi ad hoc non teneantur, difficultas est de militibus non subditis, & quia calus in praxi frequenter potest accidere, ego in 2. part. tract. 5. resol. 36. adduxi aliquos Doctores pro negatiua sententia, quibus nunc addo Castrum Palatum in opere mor. tom. 1. diffut. 2. punct. 3. num. 4. vbi sic ait. Valde probabile est eodem modo milites non subditos bellare posse, ac possunt subditi, neque aliquam esse inter illos differentiam, quia vbi libet licitum est alterum iuuare in re, quæ præsumitur iusta, præcipue cum non leue emolumentum inde accipiat! cum igitur bellum præsumatur iustum, & dum de iustitia non constat, efficitur posse quemlibet in illo iuuare. Ita ille. Negamus igitur cum Sanchez in summ. tom. 2. lib. 6. cap. 3. num. 16. Molina præfati de iust. tom. 1. tract. 2. disp. 114. & alijs, milites non subditos non posse bellare, nisi certitudine moralis constet illis bellum iustum esse. In id ego puto, si milites tam subditi, quam non subditi dubium habent positium, hoc est, rationes probabiles pro vtraque parte de iustitia belli, posse se illis conformare: si autem rationes ita sint vrgentes de iniustitia belli, vt dicti milites probabiliter nequeant illas soluere, teneantur tunc aliquo modo veritatem inquirere ne se periculo morali iniustitiæ exponant; tamen hoc onus addit Palauus ex Suarez non esse facile militibus imponendum.

RESOL. XXXVIII.

An Miles extraneus, vt licite possit militare in Exercitu alicuius Principis teneatur examinare iustitiam belli? Et si tales Milites postea comperiant à parte ipsorum bellum fuisse iniustum, teneantur restituere damna, que dederunt? Ex part. 11. tract. 5. & Misc. Ref. 28.

Dixi militem extraneum, nam subditum minimè teneri: tradunt communiter Do-

ctores. Difficultas igitur est de milite non subdito, & affirmatiuè respondent plures Doctores, quos ego alibi adduxi, & plena manu adduxit Metolla tom. 1. disp. 3. c. 3. n. 327.

2. Probatur hæc opinio, tum quia miles in tali casu exponit se periculo inferendi damnum iniustum aduersarijs, quibus, vt damnum iuste inferatur, debet esse in inferente moralis certitudo de iustitia, tum quia nulla necessitas eum cogit ad obtemperandum Principi non superiori, & cum tali periculo; atque vt habetur regul. 19. de regul. iuris in §. non est sine culpa, qui rei quæ ad eum non pertinet, se immiscet, nempe rei periculose, & quæ alteri damnum affert.

3. Deinde quoties quis speculatiuè dubitat, an talis res licita sit, tenetur quoque practicè dubitare, nisi aliqua ratio specialis cogat variare iudicium practicè practicum, stante contraria speculatiuè: at quoties subito præcipitur aliquid, de cuius honestate ipse dubitat speculatiuè, adest specialis ratio cogens ad contrarium iudicium practicum formandum; nempe præceptum Superioris, in eo dubio possidentis. Cum ergo hæc ratio celsset in non subditis, non poterunt stante iudicio speculatiuè dubio contrarium practicum concipere, vt vel sic possint licite cum eo dubio speculatiuè operari.

4. His tamen non obstantibus, aliqui quis quidem probabiliter, contrariam sententiam tenent, & non admittunt supradictam distinctionem inter militem subditum, & extraneum: Probatur hæc opinio, primò, quia vel actio ipsa secundum se, secluso præcepto superioris, est licita, vel non est licita, si est licita, etiam non subditus poterit ad eam concurrere: si non est licita, neque etiam subditus poterit, quia actionem secundum se illicitam non potest superior, præcipere, neque eam licitam reddere, quando ipse non potest dispensare in lege, quæ reddit actionem istam illicitam. Secundò probare potest, quia si alienigenæ qui stipendio accepto se prius alicui Principi addixerant, possunt in d. bio militare: ergo poterunt etiam de nudo se eius obsequio addicere post exortum bellum: quod enim in primo casu inueniantur iam obligati ad ei obsequendum ex pacto antecedenti, parum refert, solum enim se obligarunt ad inferendum, & obediendum in iis, ad quæ se poterant obligare. Si ergo postea non possunt se ad illud bellum obligare propter periculum iniuriæ, cui se exponant: nec etiam antea ad id se obligarunt. Tertio denique quia non omnes subditi obligantur Principi sui præcepto ad militandum, sed maior pars sponte bellum suscipit; ergo si hi possunt auctoritate sui Principis absque obligatione dubium deponere, & militare; poterunt etiam non subditi: nam Principis auctoritas eandem efficaciam habet ad mouendum non subditum, vt dubium deponat, quam habet respectu subditi, quem præcepto non obligat.

5. His suppositis ad quæstionem propositam respondeo, licitum esse militibus regi subditis, & cuiuscumque etiam extraneo sub Principe militare, quotiescumque constat regem esse hominem iustum, & prudentem, qui non nisi summo consilio bellum solet mouere, quia hoc sufficit, vt milites bellum iustum esse præsumant.

6. Itaque Principes, & personæ etiam non subiectæ bellanti, qui dum vident principem probum, & habentem probos consiliarios mature bellum indicentem, bona fide sibi persuadent iustam esse

M m causam

Alibi in Ref. præterita, à principio, & in Ref. 1 post seq. §. Tertia ad medium, & infra in Ref. 51. recitatur in §. 6. vt.